

**Dilqəm
ƏHMƏD**

İctimai-siyasi xadim Əhməd bəy Ağaoğlu Mustafa Kamal Atatürkün həyata keçirdiyi islahatlar arasında ən çox dəstək verdiyi qadın hüquqları ilə bağlıdır. Xüsusilə 3 aprel 1930-cu ildə qadınlara bələdiyyə seçkilərində seçmə və seçilmə haqqının verilməsi Əhməd bəyin rəğbətində səbəb olub. Bu qanunun qəbulundan sonra Ağaoğlu məclisdəki çıxışında belə deyib: "Mən keçmişdən bəri qadınlarımızın sərbəst, azad və müstəqil Türkiyə anası olmalarının tərəfdarıyam. Bu qanunla bu məqsədimin də hasil olduğunu görməklə bəxtiyaram. Onları böyük bir hörmətlə salamlayırsınız və təbrik edirəm... Bir gün gələcək qadınlar da məbus intixabatında (deputat seçkilərində) iştirak edəcəklər".

Dörd il sonra Ağaoğlunun bu arzusu da həyata keçdi. 1934-cü ildə Türk qadınları parlamenti də seçmə və seçilmə haqqı qazandı. Bu mövzuda "Cumhuriyet" qəzetində yazdığı "Türk qadınlarına verilən seçmə və seçilmə haqqı" adlı yazısında Ağaoğlu bu fikirlərə yer verib: "Qadınlarımız bir çox millət qadınlarının həsret çəkdiyi bu hüququ kişilərdən daha yaxşı istiafə edəcəklər".

Əhməd bəy mütəmadi olaraq qadın hüquqlarına diqqət göstərirdi. Yetişdiriyi iki qızının Türkiyədə tanınmış simalar olması da onun bu məsələdə liberal görüşlərə sahibliyi ilə izah edilməlidir.

Əhməd bəyin arzularından biri də qadınların ictimai həyatda, təşkilatlanmada aktiv rol oynamalarıdır. Bu baxımdan ömrünün son aylarında "İkdam" qəzetində yazdığı "Türk qadınlarının ictimai vəzifələri" adlı məqaləsi əhəmiyyətlidir. Həmin yazını dilimizə uyğunlaşdıraraq təqdim edirik.

Əhməd Ağaoğlu Türk qadınlarının ictimai vəzifələri

Böyük inqilabın Türk qadınlarına ictimai həyatın qapılarını ta ardına qədər açdığı hər kəsə məlumdur. Qadınlarımız bu böyük etimada layiq olduqlarını isbat etdilər. Məşğul olduqları hər sahədə şəərəfli müvəffəqiyyətlər göstərdilər. Universitetin hər fakültəsindən və hər sinfindən başlayaraq müxtəlif ədli mə-

muriyyətlərdə, müəllimlikdə, vəkillik kimi sərbəst məsai sahələrində, ədəbiyyatda və sairədə kişilər ilə başbaşa yürüməkdədirlər və bəzi sahələrdə hətta daha ziyadə müvəffəqiyyətlər göstərməkdədirlər.

Mən ta əzəldən Türk qadınının bu qabiliyyət və qüdrətinə inanandanam. Zətən elmi tədqiqlər dəxi Türk qadınının ibtidai zamanlarda belə kişinin məsai arkadaşı və ailənin ən bərəkətli və feyizli bir ünsürü olduğuna şübhə yaratmır.

Təsəttür məsələsini axmaqca anlayan cahil və mütəəssib xocalar Türk qadınının dörd divar arasına məhkum edərək Türk camaatını bu feyizli və bərəkətli ünsürün bəhrəsindən uzun müddət məhrum etmişdi. Fəqət bu dövrdə belə Türk qadını özünü qeyb etməmişdi və kəndlərdə, ailənin kişi qədər isti-

zamanda da ən ziyadə məhrum olduğu şey qəlbədən axıb gələn feyiz və bərəkətlərdir. Türk fərdlərini bir-birinin yardımına və himayəsinə sövq edəcək təsanüd hissələri lazım olduğu qədər açılmamış, ayrılamamışdır. Bunun da ən birinci səbəbi Türk həyatında qəlbənin birinci dərəcədə amil olmasıdır. Əgər bizim hər birimiz ayrı-ayrı öz qını içinə girmiş, üstün, ətrafa laqəyd görünürkə, səbəbi məhz qəlbənin lazım olduğu qədər işlənməmiş olmasıdır.

Qəlb dediyimiz zaman həməm qadın məfhumu da öz-özünə təvəssüm edir (canlanır). Şəfqət, mərhəmət, yardıma qaçmaq kimi hissələrin yatağı bilxassə qadın qəlbidir. Yeni Türk qadını yeni Türk camaatına bilxassə bu tərəfdən xidmət eyləyəcək, ictimai həyat sahəsinə atılarkən hər şeydən əvvəl onu təvəvün (yardımlaşma), təsanüd (birlik), yoxsulların imdadına qaçmaq, fəqirlərin köməyinə varmaq,

Əhməd bəy Ağaoğlu və qadın haqları

"Cahil xocalar Türk qadını dörd divar arasına məhkum edərək..."

nadgahı və şəhərlərdə də ailə həyatının tənzim və idarə edən bir amil rolunu mühafizə etmişdi.

Böyük inqilab Türk qadınıni təbii mövqeyinə gətirməklə Türk ictimai həyatını təqviyyə

kimsəsizləri qurtarmaq kimi sahələr üzərində icrayi-fəaliyyət edər görmək istədik.

Vaqiə bu yolda bir neçə cəmiyyət quruldu! Fəqət böyük bir məmləkət üçün bir neçə cəmiyyət kafi gəlirmi?

vaxtlarını necə keçirəcəklərini, necə öldürəcəklərini belə bilmirlər. Bu vəziyyət, təəssüf ki, poker, bezik və sair kart oyunları ətrafında vaxt qeyb etməyə sövq edir. Bu hal həm ailə həyatı üçün pək də şirin

rilən saatların heç olmazsa bir qismini ictimai həyatımızda pək əskik olan şəfqət və mərhəmət işlərinə həsr edə bilsəydilər!!

Ah! Onlar bilsələr, mərhəmət və şəfqətlərinə möhtac nə qədər kimsəsiz cocuklar, yoxsul ixtiyarlar, hər kəs tərəfindən unudulmuş qadınlar vardır.

Burada müzayiqədən və vaxtında dərman yetişdirilmədiyindən ölənlər cocuklar vardır. Orada imdadına varılmayan bir qadınıcaz can verir, ötdə də bir cənazəni qaldıracaq kimsələr yox.

Halbuki heç olmazsa şəhərlərimizin hər məhəlləsində halı-vaxtı yerində olan xanımlarımız vardır ki, bu kimi hallarda imdada çatacaq cəmiyyətlər təşkil edə bilərlər.

Avropalaşırıq, elə deyilmi? Orta hallı Avropa qadınlarının qismi-mühimmi özlərini bu kimi işlərə vermişlərdir və etdikləri ictimai müavinət pək qiymətli dir. Orada heç bir yerdə bir kimsə özünü tək və qərib hiss etməz. Çünki hər kəsin hər kəsə xəbəri vardır və taleyin cilvələrinə tərk edilməmişdir. Bizdə isə təəssüf ki əksinədir. Ən qələbəlik yerlərdə belə özlərini yalnız və kimsəsiz görənələr vardır.

Məhz bunun üçündür ki, qəzetlərdən birində cümhuriyyətimizin rəfiqəsi möhtərəm Mevhibə xanımın himayəsi altında bir yardımsevənlər cəmiyyətinin təşəkkül etdiyi xəbərini oxuyaraq pək sevindim. Məhviyyəti və təvəzökarlığı ilə ta ötdədən bəri bütün Ankaranın dərin hörmətini cəlb etmiş olan bu böyük xanımın bu yolda öndər və örnək olması çox qiymətli bir bəşarətdir. Məmləkətin hər tərəfində bu böyük örnəyi özlərinə rəhbər edəcək bir çox Türk xanımları olacağını ümid edirik.

"İkdam" qəzeti, sayı 79, 3 aprel 1939

və ona yeni bir çox feyiz və bərəkət mənbəyi olacaq bir ünsür əlavə etmiş oldu.

Yeni Türk camaatının ən çox möhtac olduğu, lakin eyni

Halbuki bizdə orta hallı bir çox xanımlar vardır ki, bu sahələrdə özlərini pək əsil və nəcib məşğələlər gözləyir. Həqiqətdə bu kimi xanımlar

olmayan vəziyyətlər ixdas edir və həm də xanımları vaxtlarını səmərəsiz və faydasız qeyb etməyə sövq eyləyir. Ah bunlar o beyhudə keçir-

Qəlb dediyimiz zaman həməm qadın məfhumu da öz-özünə təvəssüm edir (canlanır). Şəfqət, mərhəmət, yardıma qaçmaq kimi hissələrin yatağı bilxassə qadın qəlbidir. Yeni Türk qadını yeni Türk camaatına bilxassə bu tərəfdən xidmət eyləyəcək, ictimai həyat sahəsinə atılarkən hər şeydən əvvəl onu təvəvün (yardımlaşma), təsanüd (birlik), yoxsulların imdadına qaçmaq, fəqirlərin köməyinə varmaq, kimsəsizləri qurtarmaq kimi sahələr üzərində icrayi-fəaliyyət edər görmək istədik.

Vaqiə bu yolda bir neçə cəmiyyət quruldu! Fəqət böyük bir məmləkət üçün bir neçə cəmiyyət kafi gəlirmi? Halbuki bizdə orta hallı bir çox xanımlar vardır ki, bu sahələrdə özlərini pək əsil və nəcib məşğələlər gözləyir. Həqiqətdə bu kimi xanımlar vaxtlarını necə keçirəcəklərini, necə öldürəcəklərini belə bilmirlər. Bu vəziyyət, təəssüf ki, poker, bezik və sair kart oyunları ətrafında vaxt qeyb etməyə sövq edir. Bu hal həm ailə həyatı üçün pək də şirin olmayan vəziyyətlər ixdas edir və həm də xanımları vaxtlarını səmərəsiz və faydasız qeyb etməyə sövq eyləyir.